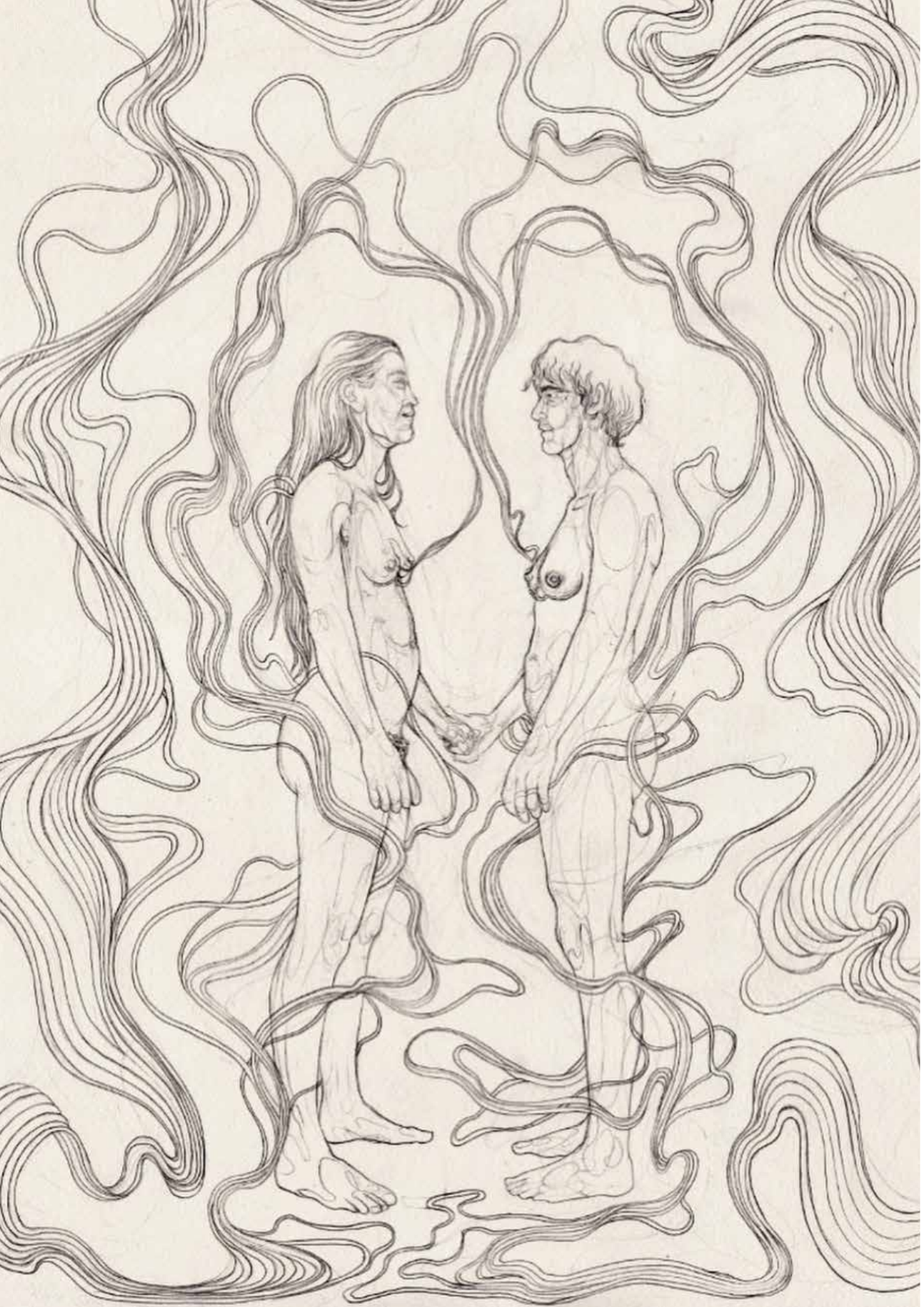

Konstruowanie „swoich” i „obcych” w rosyjskim dyskursie homofobicznym

Zuzanna Ziętek
Uniwersytet Łódzki

Abstrakt

Niniejszy tekst koncentruje się na zbadaniu, w jaki sposób zjawisko homofobii jest wykorzystywane w Rosji jako narzędzie polityczne. Artykuł powstał na podstawie przeprowadzonej wcześniej jakościowej, krytycznie zorientowanej analizy dyskursu, wykorzystującej wybrane kategorie HAD (traktowane jako kategorie uwrażliwiające). Jest on formą skondensowanego podsumowania wyników tej analizy. Omówienie wyników badania zostało dokładnie opisane na podstawie trzech wybranych materiałów badawczych. Wypowiedzi analizowane w ramach badania pochodzą z różnych momentów rozwoju rosyjskiej polityki homofobicznej. Na zakończenie Autorka proponuje, aby rosyjską homofobię badać nie jako osobne zjawisko społeczne charakterystyczne dla regionu, ale jako jeden z elementów złożonego, globalnego zjawiska – opisanego przez Jacka Kochanowskiego jako fala nowego faszyzmu.

Słowa kluczowe:
dyskurs homofobiczny, krytyczna analiza dyskursu, nowy faszyzm, Rosja.

https://doi.org/10.18778/2300-1690.30.05

Wprowadzenie

Niniejsza praca podejmuje temat homofobii w Rosji, która jest w tym kraju wykorzystywana jako narzędzie polityczne m.in. w celu wykreowania „obcego" (mającego w społecznej wyobraźni uosabiać zagrożenie dla istniejącego porządku). Tworzenie takiego wizerunku daje państwu możliwość odgórnego, kontrolowanego zarządzania strachem obywateli.

Zanim przejdę do zasadniczej części artykułu, sądzę, że warto rozważyć dwa zagadnienia. Po pierwsze dlaczego sposób, w jaki w Rosji mówi się o homoseksualnych mężczyznach, powinien zainteresować polskie czytelniczki i czytelników? Po drugie dlaczego należy przyglądać się homofobii akurat w Rosji, skoro problem ten występuje na całym świecie? Chociaż oba pytania dotyczą odrębnych kwestii, to odpowiedzi na nie, bez wątpienia, są ze sobą powiązane.

Pogorszenie się sytuacji osób queerowych – spowodowane m.in. prowadzeniem określonych polityk – możemy zaobserwować w wielu krajach europejskich, a także poza regionem, na przykład w Stanach Zjednoczonych. Rosja nie jest tu więc wyjątkiem. Wydaje się jednak, że w przypadku Federacji Rosyjskiej (FR) zjawisko homofobii politycznej osiągnęło jak dotąd największą skalę w Europie[1] (ILGA – Europe, 2024). Oczywiście ryzykowne i nieuzasadnione byłoby założenie, że działania rosyjskich władz są bezpośrednią przyczyną wzrostu nastrojów antyhomoseksualnych w Europie czy na świecie. Wydaje się raczej, że rosyjską homofobiczną politykę zakwalifikować można jako element szerszego zjawiska polegającego na zawiązywaniu się międzynarodowych koalicji między ruchami *antygender*, *antychoice* i anty-LGBT, które razem tworzą antydemokratyczny obóz (Desperak, 2019, s. 22). Osobno ruchy te działają na różnych polach. Mogłoby się wydawać, że wyznawane przez nie wartości tj. nacjonalizm, a także dzielące je różnice kulturowe czy religijne uniemożliwią im zawieranie sojuszy. Okazuje się, że jest to jednak możliwe. Dlatego przyjrzenie się zjawisku „rosyjskiej homofobii" uważam za dobry punkt wyjścia do badań i analiz nad homofobią w innych krajach. Co więcej, warto w tym miejscu zaznaczyć, co może zainteresować zwłaszcza polskich odbiorców, że pomiędzy polskimi a rosyjskimi przedstawicielami środowisk współtworzących ów antydemokratyczny obóz istnieją silne powiązania. Przykłady takich relacji analizują Anna Mierzyńska (2023) czy Klementyna Suchanow (2024, zob. też 2018, 2019).

W swojej pracy zdecydowałam się na zastosowanie jakościowej, krytycznie zorientowanej analizy dyskursu z wykorzystaniem wybranych kategorii historycznej analizy dyskursu (HAD). Analiza miała umożliwić znalezienie odpowiedzi na postawione przeze mnie pytania badawcze. Czy Kreml i przedstawiciele Patriarchatu Moskiewskiego sięgają po homofobię jako narzędzie do osiągnięcia określonych celów politycznych? Czy do celów tych należy wzmocnienie pozycji Rosji na arenie międzynarodowej poprzez uwypuklenie fundamentalnych różnic między Rosją – ostoją wiary chrześcijańskiej – a zepsutym, dekadenckim Zachodem? Czy uzasadnione jest stwierdzenie, że wzbudzanie i podtrzymywanie homofobicznych nastrojów społecznych ma służyć podtrzymaniu i zwiększeniu kontroli społecznej?

W pierwszej części artykułu przedstawię główne toposy, retoryki i indukcyjną klasyfikację dyskursów oraz ogólną analizę strategii dyskursywnych przeprowadzoną na podstawie zebranych materiałów. Następnie przejdę do bardziej szczegółowego omówienia wybranych tekstów wchodzących w skład pierwotnej analizy. Na sam koniec, odwołując się do zjawiska nowego faszyzmu (Kochanowski, 2025), zaproponuję, aby rosyjską homofobię badać i interpretować nie jako osobny fenomen charakterystyczny dla regionu, lecz jako jeden z elementów złożonego, globalnego zjawiska.

Metoda

Przeprowadzone na potrzeby pracy badanie ma charakter jakościowej, krytycznie zorientowanej analizy dyskursu. W badaniu wykorzystałam wybrane kategorie HAD, traktując je jako kategorie uwrażliwiające. Jako że HAD pozostaje jedną z odmian krytycznej analizy dyskursu (KAD) należy wpierw wspomnieć, czym jest KAD, a także jakie są jej główne założenia.

KAD to interdyscyplinarna analiza procesów i problemów społecznych, w głównej mierze skoncentrowana na ich semiotycznym wymiarze (Wodak, 2008, s. 188). W przeciwieństwie do lingwistyki, KAD nie zajmuje się bezpośrednio językiem czy dyskursem samym w sobie. Koncentruje się raczej na tym, w jaki sposób mówi się o określonym problemie lub procesie społecznym. Przygląda się temu, w jaki sposób ów dyskurs jest konstruowany społecznie.

Ze względu na swój krytyczny charakter badania KAD koncentrują się wokół problemów życia społecznego. Przykładowo, są to więc kwestie związane z bezrobociem, ekologią, sytuacją marginalizowanych grup społecznych czy przebiegiem ich emancypacji (Wodak, 2008, s. 188). Jak tłumaczy Wodak (2008), KAD ze względu na swój interdyscyplinarny charakter, w zależności od badanego zagadnienia czerpie z różnych teorii i metodologii nauk społecznych.

Jej zdaniem, KAD oparta jest na 3 głównych założeniach:

1. Celem analizy jest ujawnienie wewnętrznych niespójności, sprzeczności oraz paradoksalnych sformułowań w obrębie analizowanego tekstu.
2. W ramach badania konkretne sytuacje komunikacyjne umieszczane są przez badacza/badaczkę na szerszym tle struktury społecznej i procesów politycznych, co pozwala na demaskację jawnych i maskowanych manipulacji i chwytów perswazyjnych.
3. Kształtowanie i doskonalenie komunikacji społecznej, na przykład poprzez opracowywanie wskazań zmierzających do zniwelowania zakłóceń komunikacyjnych i barier językowych w instytucjach takich jak media, szkoły czy placówki medyczne (Wodak, 2008, ss. 194–195)

Powyższe założenia dotyczą oczywiście także HAD. Charakterystyczne dla HAD jest badanie i zestawianie tekstów, pochodzących z różnych, czasami znacznie oddalonych od siebie w czasie, społecznych „momentów". Daje to nie tylko możliwość przyjrzenia się relacjom między określonym dyskursem a problemem społecznym – dzięki badaniu HAD możliwe staje się także odtworzenie, w jaki sposób relacje te zmieniały się na przestrzeni czasu, w trakcie którego analizowane materiały powstawały (Wodak, 2008, s. 188). HAD posługuje się narzędziami analitycznymi, które poprzez kategoryzowanie porządkują analizowaną rzeczywistość społeczną (Ibidem, s. 189).

W swojej pracy zdecydowałam się na analizę wypowiedzi pochodzących z różnych momentów rozwoju rosyjskiej polityki homofobicznej, wykorzystując do tego wybrane kategorie HAD (w tym: denotacje i nazywanie; orzekanie/predykacje; argumentacje; konstruowanie „swoich" i „obcych"). Jednocześnie w badaniu nie analizuję języka *sensu stricto*. W związku z powyższym, przeprowadzona analiza dyskursu nie wpisuje się bezpośrednio w ramy HAD. Można zakwalifikować ją jako

1 Rosja (obok Azerbejdżanu) zajęła ostatnie miejsce w raporcie *Rainbow Map* przygotowanym przez stowarzyszenie ILGA-Europe, uzyskując 2 p.p. na skali od 0% (rażące naruszenia praw człowieka) do 100% (pełna równość i poszanowanie praw człowieka), https://rainbowmap.ilga-europe.org/files/uploads/2024/05/2024-r ainbow-map.pdf [dostęp na dzień 16.09.2024].

krytycznie zorientowaną analizę dyskursu o charakterze jakościowym, wykorzystującą wybrane kategorie HAD i traktującą je jako kategorie uwrażliwiające.

Analiza obejmowała 13 „tekstów", będących artykułami prasowymi, zapisami wypowiedzi osób publicznych i oficjalnymi komunikatami państwowych instytucji. Analizowane w ramach badania wypowiedzi pochodzą z różnych momentów rozwoju rosyjskiej polityki homofobicznej. Pierwszy z tekstów pochodzi z 2007 roku, drugi – z 2009. Kolejne trzy z: 2013, 2014 i 2017 roku. Następne trzy teksty opublikowano w 2022, a kolejne w 2024 i 2025 roku.

Już po wstępnym przeanalizowaniu częstotliwości, z jaką temat osób homoseksualnych był podejmowany przez aktorów politycznych w ww. okresie, zaobserwować można pewne prawidłowości. Po pierwsze przytoczone daty wskazują na to, że w ostatnich kilku latach zarówno rosyjskie media, politycy jak i przedstawiciele RKP, w swoich wypowiedziach zaczęli coraz częściej mówić o osobach queerowych (Edenborg, 2023, ss. 177–178). Po drugie na początku lat 2000 analizowany dyskurs był podejmowany w debacie publicznej dość rzadko, temat osób homoseksualnych zaczął „pojawiać się" częściej po tym, jak Władimir Putin ponownie objął urząd prezydenta FR. To właśnie okres drugiej kadencji Putina jest często wskazywany przez badaczy jako początek nowego etapu w rosyjskiej polityce społecznej. Dan Healey w swojej książce *Russian Homophobia from Stalin to Sochi* (2018) nazwał rok 2013 *rokiem rosyjskiej homofobii* ze względu na natężenie antyhomoseksualnej narracji i bezpośrednio z nią związanej fali przemocy wymierzonej przeciwko osobom postrzeganym jako homoseksualne (Healey, 2017, s. 5).

Główne tematy dyskursu, jakie wyłaniają się z analizowanych przeze mnie materiałów, to: obrona tradycyjnych wartości rodzinnych i wartości chrześcijańskich; zagrożenia, jakie niosą ze sobą małżeństwa osób tej samej płci i homoseksualizm; zakaz „propagandy gejowskiej/LGBT"; potrzeba ochrony dzieci/ nieletnich; przewodnia rola RKP. Aktorzy społeczni podnosili te tematy, nawiązując do: zachodniej kultury i jej szkodliwego wpływu na społeczeństwo rosyjskie; przypadków łamania zakazu promowania nietradycyjnych relacji seksualnych – zarówno przez pojedyncze osoby (np. Aleksieja Żydkowskiego), jak też podmioty świadczące usługi komercyjne (np. „Wydawnictwo Subskrypcyjne", Sbierbank); a także do określonych tradycji religijnych (np. prawosławia, islamu).

Jeżeli chodzi o polityczno-ideologiczne usytuowanie analizowanych tekstów w dyskursie medialnym, to wpisują się one w dyskurs konserwatywny. Część z nich można zakwalifikować także jako populistyczne[2] i antyokcydentalistyczne (w rozumieniu antyzachodniej polityki).

Dobór materiałów wynika ze wstępnej obserwacji dyskursu dotyczącego homoseksualnych mężczyzn w FR. Obserwacja ta pozwala dostrzec kilku istotnych aktorów politycznych. Należą oni do odrębnych, ale powiązanych ze sobą środowisk religijnych, politycznych i opiniotwórczych, które w znaczący sposób wpływają na to, w jaki sposób kształtuje się dyskurs publiczny. Dwaj aktorzy polityczni to zwierzchnicy RKP: aktualny patriarcha Moskwy i całej Rusi Cyryl I oraz jego poprzednik – Aleksy II. Z kolei przedstawicielami elity politycznej są prezydent Putin, przewodnicząca i wiceprzewodniczący Komisji Dumy Państwowej ds. Ochrony Rodziny, Ojcostwa, Macierzyństwa i Dzieciństwa – Nina Ostanina oraz Witalij Miłonow, a także czeczeński przywódca Ramzan Kadyrow.

2 Pod pojęciem populizmu rozumiem tutaj (za: Kazinem i Laclau) charakteryzującą się dużą siłą perswazji, dyskursywną strategię polityczną (Fabiszak, Gruszecka, Brzezińska, 2017, s.64).

Wyniki analizy

W tej części opiszę najpierw główne toposy, retoryki i dychotomiczny dyskurs „My – Oni". Następnie przejdę do ogólnego omówienia ujawnionych w dyskursie strategii, a na koniec przedstawię szczegółową analizę trzech wybranych materiałów.

Główne toposy i retoryki. Indukcyjna klasyfikacja dyskursów

W KAD pojęcie toposu ma dwojakie znaczenie. W pierwszym z nich topos oznacza „powszechnie powielane przekonanie", w drugim – rozumiany jest jako jeden z argumentów w debacie (Fabiszak, Gruszecka, Brzezińska, 2017, s. 64).

W analizowanych materiałach najczęściej pojawiają się dwa toposy. Są to: topos zagrożenia i topos ciężaru. Toposy te symbolicznie związane są z działaniami, które, według aktorów politycznych, należy podjąć. Mianowicie, społeczeństwo rosyjskie jest ostrzegane przed „czyhającym" na nie zagrożeniem, tak aby mogło się ono zawczasu odpowiednio przygotować. Do tego właśnie odnosi się topos ciężaru, sugerujący, że jeśli społeczeństwo jest w stanie podjąć działanie, dzięki któremu może przezwyciężyć jakiś problem, z którym się mierzy, to powinno to zrobić (Wodak, 2008, s. 187).

Do najczęściej pojawiających się tutaj wątków należy stwierdzenie, że homoseksualni mężczyźni (zwłaszcza ci będący w związkach małżeńskich) zagrażają tradycyjnym chrześcijańskim wartościom, rosyjskiej rodzinie, a przede wszystkim dzieciom. Co więcej, mniejszości seksualne nie tylko niszczą tradycyjny model rodziny wielodzietnej – dążą do tego, aby ich prawa dotyczyły reszty społeczeństwa. Osoby sprzeciwiające się temu, aby mniejszość narzucała swoją wolę większości, narażone są na represje. Inna pojawiającą się aluzja jest jednocześnie przestrogą – jeśli społeczeństwa będą nadal legalizować małżeństwa osób tej samej płci, ludzkość czeka samozniszczenie, apokalipsa.

Do retoryk, jakimi posługiwano się przy konstruowaniu dyskursu, należały: retoryka strachu, retoryka bezpieczeństwa, retoryka winy/ odpowiedzialności. Pierwsza z retoryk bazuje na wzbudzaniu w odbiorcach niepewności, zagrożenia, strachu. Emocje te pozwalają wywołać poczucie emocjonalnego zaangażowania wśród odbiorców (Wodak, 2008, s. 196). Z kolei retoryka winy/ odpowiedzialności przerzuca odpowiedzialność za problemy społeczne (tj. niski przyrost urodzeń) z polityków na małżeństwa osób tej samej płci i ich zachodni styl życia. Kolejna retoryka –bezpieczeństwa – jest odpowiedzią na sztucznie wywołany społeczny niepokój. Za jej pomocą aktorzy społeczni zapewniają odbiorców, że dysponują odpowiednimi narzędziami, aby przezwyciężyć owe trudności. Stosowanie ww. retoryk pozwala ponadto odwrócić uwagę opinii publicznej od realnych problemów społecznych, a także od osób/ instytucji, które faktycznie powinny odpowiadać za ich rozwiązywanie.

W ten sposób aktorzy polityczni kreują dychotomiczne kategorie: „Nas" (tj. kompetentnych i zaangażowanych obrońców tradycyjnych wartości i kultury rosyjskiej, czuwających nad bezpieczeństwem rosyjskich rodzin i dzieci, niedającym się zwieść obcej propagandzie) i „Onych" (wysyłanych przez Zachód, zagrażających dzieciom, homoseksualistów, którzy – nie dbając o zdanie większości – chcą narzucić jej swoje prawa).

Analiza wybranych strategii dyskursywnych

Strategie denotacji i nazywania opierają się na kreowaniu wizerunku „swoich" i „obcych" (Wodak, 2008, s. 196). W badanym dyskursie aktorzy polityczni konstruują bardzo wyraźny

manichejski wręcz podział, w którym „swoi" stojąc na straży Dobra, moralności, sprzeciwiają się Złu w postaci „obcych".

„Swoi" to obrońcy nie tylko tradycyjnych wartości chrześcijańskich i rodziny, ale całego narodu rosyjskiego. Sprzeciwiając się „grzechowi homoseksualizmu", sprzeciwiają się jednocześnie *naruszeniom moralnej natury człowieka*. Ich priorytetem jest *(…) ochrona ludzi przed złem* poprzez *zachowanie wartości duchowych, rdzenia moralnego i rodziny* oraz poprzez: *(…) wypełnienie naszej* [rosyjskiej – przyp. aut.] *przestrzeni kulturalnej i medialnej utalentowanymi i artystycznie wciągającymi treściami, które ukazują radości i znaczenie tradycyjnej rodziny oraz prawdziwej miłości*. Do „swoich" należą Patriarchowie Cyryl i Aleksy wraz całym RKP, „ci u władzy", czyli deputowani do Dumy Państwowej, a także prezydent FR. Oprócz władzy ustawodawczej, odpowiedzialnej za wprowadzenie prawnego zakazu „propagandy LGBT", szczególną rolę w konstruowaniu dyskursu odgrywa także RKP. Zaangażowanie Cerkwii w politykę Kremla wydaje się znajdować swoje uzasadnienie w symfonii wspólnoty, która od wieków utrwala sojusz państwa z RKP.

Za „obcych" aktorzy polityczni uznają ogólnie osoby ze społeczności LGBT, szczególnie jednak osoby homoseksualne (tj. o „nietradycyjnej orientacji seksualnej", małżeństwa osób tej samej płci, osoby mające „niekonwencjonalne stosunki seksualne"). „Obcymi" są także ci, którzy, łamiąc prawo, rozpowszechniają „propagandę LGBT", osoby przedkładające karierę zawodową nad założenie rodziny, a także kraje zachodnie odchodzące od wartości chrześcijańskich na rzecz grzechu.

Celem strategii orzekania (predykacji) jest stworzenie jednoznacznej charakterystyki poszczególnych uczestników działań społecznych. Może ona mieć pozytywny bądź negatywny charakter (Ibidem, 196). Ocena homoseksualnych mężczyzn (i krajów zachodnich) jest jednoznacznie negatywna. Z kolei ocena strony politycznej, z którą utożsamiają się współautorzy dyskursu, jest pozytywna. Zarówno rządzący, jak i RKP przedstawieni zostali jako zaangażowani i zdeterminowani do ochrony tradycyjnych wartość i rosyjskiej rodziny. Z analizowanych tekstów dowiadujemy się m.in. o tym, że: orientacja seksualna nie jest indywidualnym wyborem człowieka; homoseksualizm stanowi takie samo zagrożenie dla dzieci co pedofilia; legalizacja małżeństw jednopłciowych budzi w ludziach takie samo oburzenie jak faszyzm i nazizm.

Poprzez określoną argumentację aktorzy społeczni uzasadniają swoje pozytywne lub negatywne opinie wyrażone wcześniej (Ibidem, s. 196). Uzasadniają swoją wrogą postawę, twierdząc, że to osoby homoseksualne winne są problemów demograficznych, z jakimi mierzą się obecnie europejskie społeczeństwa. Według obrońców tradycyjnych wartości do legalizacji małżeństw par jednopłciowych dochodzi na Zachodzie nawet w sytuacji, gdy tamtejsze kraje zmagają się z niskim przyrostem naturalnym. Twórcy rosyjskiego dyskursu homofobicznego zdają się uważać, że wprowadzenie (i sankcjonowanie w razie potrzeby) prawa zakazującego informowania i „reklamowania" relacji innych niż heteroseksualne będzie skutkowało zwiększonym zainteresowaniem tradycyjnymi związkami oraz chęcią zakładania „prawdziwej rodziny" złożonej z kobiety, mężczyzny i dzieci.

Kolejnym argumentem pojawiającym się w tekstach jest przekonanie, że „nietradycyjne relacje seksualne" są sprzeczne z rosyjską kulturą i że zostały one „zaimportowane" do Rosji wraz z zalewającym ją strumieniem zachodniej propagandy. Nie sposób nie zwrócić uwagi także na porównywanie homoseksualnych relacji do pedofilii. Takie zestawienie nie jest oczywiście niczym nowym. Ma ono za zadanie wywołanie skrajnie negatywnych skojarzeń dotyczących homoseksualnych mężczyzn w odbiorcach dyskursu.

Represyjna polityka wymierzona w „ruch LGBT" jest całkowicie uzasadniona, ponieważ prowadzi on działania propagandowe (sprzeczne z rosyjskimi wartościami), przez co stanowi zagrożenie dla społeczeństwa rosyjskiego. Szczególnie brutalną argumentacją odznacza się wypowiedź Kadyrowa. Czeczeński dyktator przekonywał, że geje *są diabłami, są zepsuci, nie są ludźmi*. Trudno zatem oczekiwać, żeby osoby, którym odmawia się człowieczeństwa, miały cieszyć się jakimikolwiek prawami zarezerwowanymi wyłącznie dla „normalnych" ludzi.

Perspektywizacja polega na wyrażeniu zaangażowania i punktu widzenia aktorów społecznych (Ibidem, s. 187). W przypadku analizowanych dyskursów teksty koncertują się na perspektywie „obrońców tradycyjnych wartości", tj. przedstawicieli RPK oraz rosyjskich polityków. Z oczywistych względów wypowiedzi nie uwzględniają perspektywy pozostałych stron, których dyskurs ten dotyczy.

Wzmacnianie i tonowanie są strategiami dyskursywnymi polegającymi na intensyfikacji lub łagodzeniu przekazu medialnego (Ibidem, s. 196). Tylko w jednym tekście użyto sformułowań, które można zinterpretować jako „tonowanie" dyskursu – patriarcha Cyryl oświadczył, że osoby homoseksualne nie powinny być represjonowane ze względu na swoją orientację seksualną. Słowa te można by uznać za „gest pojednawczy", jednak ich „łagodzący efekt" został zaburzony przez samego Cyryla, który podkreślił, że RKP niezmiennie uznaje homoseksualizm za grzech.

Przedstawiona poniżej tabela 1 przedstawia wybrane przykłady strategii dyskursywnych, za pomocą których aktorzy polityczni kreują homofobiczny dyskurs.

Tabela 1. Wybrane przykłady strategii dyskursywnych

Strategie	Przykłady zastosowania:
Denotacja i nazywanie	Małżeństwa osób tej samej płci = apokalipsa, podział na „swoich" (spadkobiercy Świętej Rusi) i „obcych" (os. homoseksualne, kraje zachodnie). „Nietradycyjna orientacja seksualna". „(…) Jak psy". Wizerunek tęczowego jednorożca = ruch LGBT. Ruch LGBT jest organizacją ekstremistyczną = zagrożenie dla bezpieczeństwa. Małżeństwa osób tej samej płci/ homoseksualizm porównywany do kleptomanii. Równość małżeńska uznana za propagandę i za grzech. Uznawanie praw osób homoseksualnych jest równie oburzające co faszyzm, nazizm. Tranzycja określona została jako „zmiana płci".
Orzekanie (predykacja)	Małżeństwa osób tej samej płci są zagrożeniem. Legalizacja małżeństw osób tej samej płci zwiastuje nadejście końca świata. Osoby sprzeciwiające się prawom narzucanym przez mniejszość seksualną doświadczają represji. Rosja jest odrębnym krajem i nie będzie ślepo podążać za innymi krajami. Relacje homoseksualne zrównywane są z pedofilią. Tęczowy jednorożec jest symbolem ruchu LGBT. Ruch LGBT jest organizacją ekstremistyczną, zakazaną w Rosji. Oodstępstwo od normy", „czy *to* jest choroba?" – brak precyzyjnego nazywania. Legalizacje „małżeństw homoseksualnych" budzą takie samo oburzenie co faszyzm.
Argumentacja	Osoby, które sprzeciwiają się prawom narzucanym przez mniejszość podlegają represjom. Społeczeństwo rosyjskie oczekuje, że jego partnerzy będą szanowali rosyjską kulturę i tradycję – tak jak Rosja szanuje ich zwyczaje. W Rosji, w przeciwieństwie do wielu innych krajów (w tym USA), homoseksualność nie jest penalizowana. Małżeństwa osób tej samej płci są odpowiedzialne za problemy demograficzne, stanowią zagrożenie dla tradycyjnej rodziny i wartości chrześcijańskich. Prawa „małżeństw homoseksualnych" nie mogą być obowiązujące, ponieważ są sprzeczne z zasadami moralnymi. Konieczność ochrony dzieci.
Perspektywizacja/ reprezentacja dyskursywna	Perspektywa RKP, perspektywa obrońców Dobra. Brak perspektywy osób homoseksualnych/ przedstawicieli krajów zachodnich. „Perspektywa rosyjska", perspektywa deputowanej.
Wzmacnianie i tonowanie	Wzmacnianie: „To bardzo niebezpieczny objaw Apokalipsy"; przerzucenie odpowiedzialności za problemy demograficzne na małżeństwa os. jednopłciowych; prawne uznanie ruchu LGBT za przestępstwo, a także zrównywanie go z pedofilią. Tonowanie: podkreślenie, że w Rosji homoseksualizm nie jest przestępstwem, w przeciwieństwie do wielu innych krajów.

Źródło: opracowanie własne

Analiza strategii dyskursywnych na przykładzie wybranych materiałów

Materiał 1

Pierwszy analizowany materiał to artykuł prasowy opublikowany na portalu *Forbes Russia* w 2013 roku (*Forbes Russia*, 2013). Tekst przywołuje wypowiedz Patriarchy Moskwy i całej Rusi Cyryla I dotyczącą małżeństw par tej samej płci.

Patriarcha wyraził przekonanie, że małżeństwa osób tej samej płci stanowią zagrożenie społeczne, a ich legalizacja (w krajach zachodnich) zwiastuje nadejście końca świata, apokalipsę. Według Cyryla, osoby należące do mniejszości seksualnej narzucają swoje prawa większości społeczeństwa, a ci którzy się temu sprzeciwiają podlegają represjom.

Jak argumentuje patriarcha taki stan rzeczy wymaga reakcji zarówno ze strony rządzących jak i RKP.

W artykule przedstawiono perspektywę głowy RKP, z pominięciem innych zainteresowanych stron. Wypowiedź ma charakter wzmacniający, który wybrzmiewa szczególnie wyraźnie we fragmencie, w którym Cyryl – odwołując się do nomenklatury biblijnej – porównuje wprowadzenie równości małżeńskiej do apokalipsy. Retorykę wypowiedzi patriarchy Cyryla określić można jako retorykę strachu, mającą umożliwić aktorowi politycznemu łatwiejsze zarządzanie emocjami społeczeństwa i tym samym sprawniejsze sprawowanie nad nim kontroli.

Do toposów pojawiających się w analizowanym materiale należy zaliczyć toposy ciężaru i zagrożenia, pojawia się w nim także retoryka strachu. Jeśli chodzi o aluzje i teorie spiskowe to pierwsza z nich odnosi się do tego, do czego – zdaniem patriarchy – legalizacja małżeństw par jednopłciowych ma doprowadzić – do końca świata, do samozniszczenia ludzkości. Według kolejnej teorii spiskowej istnieją kolosalne siły, które starają się *(…) przekonać rosyjskie społeczeństwo, że jedyną wartością jest wolność wyboru (…)*, które jako takie działają na szkodę tego społeczeństwa. W wykreowanym w wypowiedzi dyskursie „My – Oni", pod pojęciem „My" należy rozumieć osoby broniące Dobra, a pod pojęciem „Oni" kryją się ci, którzy działają na rzecz Zła, dążą do samozniszczenia świata.

Materiał 2

Drugi materiał jest fragmentem zapisu rozmowy Putina z wolontariuszami Igrzysk Olimpijskich(IO). Tekst pochodzi z oficjalnej strony internetowej prezydenta Rosji i został opublikowany w 2014 roku.

Prezydent Putin zaznaczył, że Rosja jest krajem odrębnym, ze swoją własną kulturą i tradycją i jako taka nie będzie ślepo podążać za innymi. Prezydent, odnosząc się do nowo przyjętej ustawy, podkreślił, że istnieje różnica między *zakazem niekonwencjonalnych form interakcji seksualnych* a *zakazem propagandy homoseksualizmu i pedofilii wśród nieletnich*.

Putin swoje stanowisko tłumaczy z jednej strony oczekiwaniem rosyjskiego społeczeństwa, aby kraje partnerskie Rosji szanowały jej kulturę i tradycję – tak jak ona szanuje ich zwyczaje. Z drugiej zaś strony przypomina, że w Rosji – w przeciwieństwie do wielu innych krajów, wliczając Stany Zjednoczone – homoseksualność nie jest penalizowana. Tekst skoncentrowany jest tylko na „perspektywie rosyjskiej", nie uwzględniono w nim ani perspektywy wspominanych krajów, ani osób homoseksualnych.

Podobnie jak w poprzednim materiale, w przypadku drugiego analizowanego tekstu powtórnie mamy do czynienia z toposem ciężaru, toposem zagrożenia, retoryką strachu, a także retoryką bezpieczeństwa. W swojej wypowiedzi Putin pozostawia szerokie pole do interpretacji, jeśli chodzi o aluzje i teorie spiskowe. Mówiąc: *(…) w niektórych krajach świata zresztą już teraz podnoszona jest kwestia*

legalizacji pedofilii, prezydent celowo nie wymienia konkretnych państw. Zabieg ten pozwala uniknąć odpowiedzialności za powstałe w ten sposób znaczenie (Janushek, 1994; za: Wodak, 2008, s. 198). Takie niedomówienia sprzyjają także samodzielnemu „dopowiadaniu sobie" przez słuchaczy o jakich krajach mowa. Przekaz kolejnej aluzji jest już znacznie mniej „zawoalowany". Mianowicie Putin, mówiąc o zagrożeniu, jakie dla dzieci mają stanowić osoby homoseksualne, znów nie precyzuje, jakie zagrożenia ma na myśli. Jednocześnie przypomina o ustawowym zakazie *propagandy homoseksualizmu i pedofili wśród nieletnich*, co jednoznacznie sugeruje, co prezydent FR sądzi o osobach homoseksualnych. Co więcej, taką interpretację Putin potwierdził przy okazji wystąpienia poprzedzającego inaugurację IO, zapewniając, że: *(…) osoby homoseksualne są mile widziane w Soczi i będą się tam czuć »komfortowo«, ale poprosił je, aby »zostawiły dzieci w spokoju«* (Human Rights Watch, 2014).

W wykreowanym w wywiadzie dychotomicznym dyskursie pod pojęciem „My" kryją się obrońcy rosyjskich tradycji, kultury i ustawodawstwa, będący jednocześnie obrońcami dzieci. Z kolei, „Oni" to kraje zachodnie, w których rozważana jest – zdaniem Putina – legalizacja pedofilii, bądź które, domagając się od innych wolności i tolerancji, nie gwarantują tego na własnym podwórku. Wreszcie, „onymi" są także osoby homoseksualne zrównywane z przestępcami seksualnymi i przez to mające – w myśl tego dyskursu – stanowić zagrożenie dla dzieci.

Materiał 3

Kolejny tekst pochodzi z portalu Post News. To artykuł prasowy opublikowany w 2024 roku. Materiał relacjonuje działania podjęte przez deputowaną do Dumy Państwowej Ninę Ostaninę w reakcji na społeczne zaniepokojenie wywołane przez politykę Sbierbanku. Zaniepokojenie deputowanej i rodziców wzbudziło wydawanie kart płatniczych adresowanych do dzieci z wizerunkiem tęczowego jednorożca.

W analizowanym materiale Ostanina stwierdza, że jednorożec jest symbolem ruchu LGBT, który jest w Rosji uznany prawnie za organizację ekstremistyczną. Dlatego działanie banku wzbudza zaniepokojenie i oburzenie zarówno wśród rodziców, jak i samych reprezentujących ich deputowanych. Deputowana zauważa, że skoro jednorożec jest kojarzony z ruchem uznanym za ekstremistyczny, to tym samym stanowi on zagrożenie dla dzieci. Zwraca się więc z prośbą do prezesa banku o odpowiednią reakcję.

Ostanina swoje stanowisko argumentuje wspominanymi wyżej obawami rodziców, zatroskanymi o bezpieczeństwo swoich dzieci. Ponadto, podkreśla wagę problemu, zauważając, że rosyjski prezydent podpisał dwie ustawy zakazujące propagandy nietradycyjnych wartości, w tym wśród nieletnich.

W analizowanym artykule przedstawiono perspektywę deputowanej, nie uwzględniając perspektywy prezesa Spierbanku. Wypowiedź Ostaniny utrzymana jest w łagodnym, uprzejmym tonie, co sprawia, że przekaz – mimo że dotyczył tematu budzącego emocje – ma stonowany charakter.

Tak jak i w poprzednich materiałach, w wypowiedzi Ostaniny pojawiają się toposy zagrożenia, bezpieczeństwa i ciężaru. Tutaj także występuje retoryka strachu. Jedyną aluzją jest sugestia deputowanej, że karty płatnicze ww. banku mogą naruszać rosyjskie prawo. W dyskursie „My – Oni", jako „swoich" autorka przekazu domyślnie wskazuje osoby troszczące się o ogólne bezpieczeństwo, a w szczególności o bezpieczeństwo dzieci. Natomiast „Oni", „obcy" to prawdopodobnie zagrażający owemu bezpieczeństwu homoseksualiści-ekstremiści.

Dyskusja

Powyższa analiza homofobicznego dyskursu stanowi punkt wyjścia do zarysowania krytyki społecznej i dalszej analizy prognostycznej. W tej części pracy w pierwszej kolejności podsumuję krótko dla jakich celów rosyjscy aktorzy polityczni i religijni korzystają z dyskursu homofobicznego. Następnie przejdę do omówienia nowego faszyzmu – zjawiska, z którym rosyjska homofobia wydaje się mieć związek.

Polityczne cele rosyjskiego dyskursu homofobicznego

Dyskurs homofobiczny pozwala rosyjskim elitom politycznym i religijnym na realizację więcej niż jednego celu. Po pierwsze za pomocą dychotomicznego dyskursu „My – Oni" aktorzy polityczni mogą kształtować nową rosyjską tożsamość narodową w pożądanym przez nich kierunku. Tożsamość ta opiera się m.in. na podkreślaniu odrębności od zachodniej kultury, a także na tradycyjnych wartościach chrześcijańskich – od których Zachód ma się coraz bardziej oddalać – symbolizowanych m.in. przez wielodzietną rodzinę (z matką pilnującą ogniska domowego i ojcem będącym jej głową). Po drugie sięganie po dyskurs homofobiczny pozwala rosyjskim władzom na wytworzenie „wroga publicznego", a nawet „kozła ofiarnego", dzięki któremu w łatwy sposób mogą one zarządzać społeczną niechęcią i niepokojem. Wzbudzanie strachu staje się tutaj mechanizmem kontroli społecznej, dzięki któremu społeczna uwaga kieruje się w stronę wroga zagrażającego dzieciom, tradycyjnym wartościom czy społeczeństwu w ogóle (Kochanowski, 2022, s. 564). Jednocześnie jest to mechanizm odwracający uwagę od rzeczywistych problemów społecznych. Poza tym, kreowanie osób homoseksualnych na wrogów narodu – przeciw którym należy się zjednoczyć – przyczynia się do wzmocnienia homogenicznej kultury narodowej opartej na hegemonicznej męskości (Riabov, Riabova, 2014, s. 26).

Fala nowego faszyzmu

Nowy faszyzm, podobnie jak faszyzm klasyczny, oparty jest na tworzeniu hierarchii, swoistej drabiny społecznej, na dole której znajdują się „podludzie", „nie-ludzie" czy też „nie-obywatele" (Tamás, 2000; za Kochanowski, 2025, s. 39). Tego rodzaju kategoryzacje pociągają za sobą wykluczenie określonych grup ludzi ze społeczeństwa, a przypisanie do nich jest równoznaczne z byciem uznanym za obcego, za wroga stanowiącego zagrożenie dla porządku publicznego. O ile w XX wieku faszyzm za swojego głównego wroga uznawał Żydów, którzy przez swoją odrębność kulturową i religijną idealnie pasowali do tej roli, o tyle współcześnie – jak pisze Kochanowski – ich miejsce zajęły, między innymi, osoby LGBTQ+ (Kochanowski, 2025, s. 71).

W tym miejscu warto zwrócić uwagę, jak Kochanowski tłumaczy samo pojęcie faszyzmu i tego jak on działa. Faszyzm oznacza taką politykę budowania poparcia politycznego, której podstawą jest „szczucie" na ludzi skategoryzowanych jako nie-ludzie. W tym celu posługuje się rozbudowanym aparatem propagandowym, który odwołuje się do instynktów, lęku wobec obcości, inności i powstałych na ich podstawie uprzedzeń i nienawiści (Kochanowski, 2025, s.27).

Propaganda nowego faszyzmu łączy w sobie wiele „elementów" opartych na regresie demokracji i zakorzenionych w skrajnie konserwatywnych wartościach. Można je skategoryzować w następujący sposób: atakowanie praw osób transpłciowych, osób nieheteroseksualnych, praw kobiet i praw osób migranckich; wykorzystywanie wątków religijnych i/lub zawieranie sojuszy z religijnymi radykałami; tworzenie retrotopii – fałszowanie historii dla celów tzw. „polityki historycznej", w tym kreowania narodowego mitu; tworzenie kultu wodza i opartego na nim modelu zarządzania partią i państwem; antyintelektualna polityka

i wrogość wobec ludzi nauki; niszczenie praworządności i podporządkowanie instytucji państwowych celom służącym wodzowi i partii (Kochanowski, 2025, ss. 57–89). Wszystkie ww. działania są także – a może przede wszystkim – motorem napędowym propagandy wykorzystywanej przez aktorów politycznych na całym świecie w celu przejęcia/ utrzymania władzy (Kochanowski, 2025, s. 38).

Działania te mogą i są podejmowane także osobno, niezależnie od siebie przez różne grupy społeczne, z różnych niepowiązanych ze sobą środowisk. Jednak współcześnie możemy obserwować, jak rozmaite ugrupowania polityczne, organizacje pozarządowe i ruchy religijne – pomimo dzielących je podziałów i nierzadko wykluczających się interesów – nawiązują współpracę. Ciekawe przykłady takiej kooperacji przedstawiono w raporcie *Tip Of The Iceberg Funding Religious Extremists Against Human Rights* (2018) autorstwa Neila Datta, Sekretarza Europejskiego Forum Parlamentarnego na Rzecz Praw Seksualnych i Reprodukcyjnych. Z raportu wynika, że podmioty finansujące europejskie inicjatywy i wydarzenia antygenderowe (tj. Światowy Kongres Rodzin czy Polityczna Sieć Wartości) pochodziły z trzech głównych kierunków: Stanów Zjednoczonych, Europy (z pominięciem Rosji) i samej Federacji Rosyjskiej (Datta, 2018, s. 9). Wśród tych podmiotów znalazły się m. in.: organizacje wywodzące się z Amerykańskiej Chrześcijańskiej Prawicy (np. Ruch Federalistyczny, Instytut Actona, Światowy Sojusz Młodzieży), instytucje działające w ramach struktur RCP (Fundacja Istok, Stowarzyszenie Dwugłowego Orła, Centre for National Glory) oraz europejskie organizacje pozarządowe, fundacje i partie polityczne (Europejska Chrześcijańska Partia Polityczna, CitizenGO, Federacja Jeden z Nas, Stiftung für Familienwerte) (Ibidem, s. 38).

Kolejnym przykładem, także wymienionym w raporcie Datta, jest tzw. Agenda Europe, będąca międzynarodową siecią powiązań ruchów religijnych, nacjonalistycznych, antyimigranckich, antyaborcyjnych i tzw. ruchów antygenderowych i anty-LGBT. Jak pisze Suchanow, Agenda utworzona została przez liderów radykalnych religijnych organizacji działających głównie w Europie (Suchanow, 2018, s. 30). Z Agendą Europe powiązane są m. in. hiszpańska partia Vox, niemiecka partia Alternative für Deutschland czy polskie organizacje: Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris i Polska Federacja Ruchów Obrony Życia. Jak wynika z międzynarodowego śledztwa dziennikarskiego[3] z Agendą Europe związani są także przedstawiciele rosyjskiej sceny politycznej – oligarchowie Władimir Jakunin i Konstantin Małofiejew – obaj mający powiązania z Kremlem (Suchanow, 2024).

Analizując falę nowego faszyzmu i sposób, w jaki rozprzestrzenia się w różnych regionach, Kochanowski określa rolę Rosji jako głównej prowodyrki, starającej się destabilizować sytuację społeczno-polityczną w innych krajach (2025, ss. 20–21). Podobne stanowisko zajmują również inne osoby interesujące się tym zagadnieniem tj. politolog Anton Shekhovtsov (2018), przytaczana wcześniej Suchanow (2018, 2019) i analityczka mediów społecznościowych Mierzyńska (2023).

W tym miejscu chciałabym podkreślić, że fala nowego faszyzmu jest zjawiskiem dosyć nowym, jak najbardziej aktualnym i przez to jeszcze nie w pełni zbadanym. Stąd założenie, zgodnie z którym to w Rosji należy upatrywać głównego motoru napędowego odpowiedzialnego za rozprzestrzenianie się nowej fali faszyzmu, może być sformułowane przedwcześnie. I chociaż nie należy bagatelizować roli, jaką w tym procesie odgrywa Rosja i rosyjscy aktorzy polityczni, to raczej skłonna jestem postrzegać ją, jako jeden z wielu zaangażowanych w ten proces podmiotów (przynajmniej do czasu, dopóty nie będziemy w posiadaniu większej ilości informacji). Poza tym, skupianie się na roli Kremla w procesie odchodzenia od dotychczasowego ładu prawno-normatywnego, niesie ze sobą ryzyko przerzucenia na Rosję odpowiedzialności za zaistniałą sytuację (w tym za upowszechnianie się idei nowego faszyzmu) i przyjęcia przez międzynarodowych aktorów politycznych wygodnej strategii „umywania rąk".

3 Artykuł powstał w ramach współpracy portali informacyjnych „Investico" dla „De Groene Amsterdammer" (Holandia) „Onetu" (Polska), „openDemocracy" (Wielka Brytania), „Dagens ETC" (Szwecja), „Novosti" (Chorwacja).

Konkluzje

Niniejszy artykuł koncentruje się na strategiach dyskursywnych stosowanych przez rosyjskich aktorów politycznych, religijnych oraz medialnych. Przeprowadzona analiza była próbą zrozumienia mechanizmów i strategii stosowanych przez aktorów politycznych, w celu umocnienia swojej pozycji i utrzymania dotychczasowej władzy poprzez kreowanie dyskursu opartego na homofobii. Chociaż praca koncentruje się na kontekście rosyjskim, warto mieć na względzie, że rosyjska homofobia polityczna wpisuje się w znacznie bardziej złożone zjawisko fali nowego faszyzmu, nieograniczające się do jednego państwa czy regionu, a mającego globalny zasięg.

Zuzanna Ziętek – absolwentka socjologii na Uniwersytecie Łódzkim. Jej główne zainteresowania badawcze koncentrują się wokół gender studies oraz szeroko pojętych problemów społecznych, w tym m.in.: kontroli społecznej, homofobii politycznej.
Email: zuzanna.zietek@edu.uni.lodz.pl

Bibliografia

Datta, N. (2018). *TIP OF THE ICEBERG Funding Religious Extremists Against Human Rights.* [Źródło: European Powerlifting Federation] https://www.epfweb.org/sites/default/files/202204/EPF_EN_TOTI_30AUG%20DEF_v2%20kopia.pdf [dostęp: 01.04.2026].

De Kerf, J. (2017). Anti-Gay Propaganda Laws: Time for the European Court of Human Rights to Overcome Her Fear of Commitment, *DiGeSt. Journal of Diversity and Gender Studies,* 4(1), ss. 35–48. doi: 10.11116/digest.4.1.2.

Desperak, I. (2019). Nowa żelazna kurtyna czy nowe średniowiecze? Ruchy antyaborcyjne, anty gender anty-LGBT+ w Polsce i innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, *Władza Sądzenia* nr 17, ss. 21–35.

Edenborg, E. (2023). Anti-gender politics as discourse coalitions: Russia's domestic and international promotion of "traditional values", *Problems of Post-communism*, *70*(2), 175–184.

Healey, D. (2017). *Russian homophobia from Stalin to Sochi.* London: Bloomsbury Academy.

Human Rights Watch, (2014). *Russia: Sochi Games Highlight Homophobic Violence*. Pobrane z: https://www.hrw.org/news/2014/02/03/russia-sochi-games-highlight-homophobic-violence [dostęp: 15.01.25].

Kochanowski, J. (2022). Homofobia z perspektywy queer. W: *Równouprawnienie*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, ss. 555–571.

Kochanowski, J. (2025). *Brunatna fala. Socjologia nowego faszyzmu w Polsce*. Warszawa: Instytut Wydawniczy Książka i Prasa.

Mierzyńska, A. (2023). *Gdzie naprawdę mogą być rosyjskie wpływy w Polsce? Wskazujemy 10 obszarów!* [Lista OKO.press, cz. I] [Źródło: OKO.press]. https://oko.press/rosyjskie-wplywy-w-polsce-10-obszarow-lex-tusk [dostęp: 29.03.2026].

Riabov, O.; Riabova, T. (2014) The Remasculinization of Russia? Gender, Nationalism, and the Legitimation of Power Under Vladimir Putin, *Problems of Post-Communism*, 61(2), ss. 23–35. doi: 10.2753/PPC1075–8216610202.

Shekhovtsov, A. (2017). *Russia and the Western far right: Tango Noir*. London-New York: Routledge.

Sleptcov, N. (2018). Political homophobia as a state strategy in Russia, *Journal of Global Initiatives: Policy, Pedagogy, Perspective*, 12(1), s. 9.

Suchanow, K. (2018). *Religijni radykałowie ćwiczą w Polsce* [Źródło: POLITYKA]. https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1756232,1,religijni-radykalowie-cwicza-w-polsce.read [dostęp: 29.03.2026].

Suchanow, K. (2019). *Konfederacja jak koń trojański. Antyaborcyjny nacjonalizm chce zniszczyć UE* [Źródło: OKO.press]. https://oko.press/konfederacja-jak-kon-trojanski-antyaborcyjny-nacjonalizm-chce-zniszczyc-ue [dostęp: 29.03.2026].

Suchanow, K. (2024). *Antyaborcyjna międzynarodówka pod kuratelą Kremla. Ujawniamy e-maile grupy, w której działa Ordo Iuris* [Źródło: Onet.pl]. https://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/antyaborcyjna-miedzynarodowka-ujawniamy-e-maile-grupy-w-ktorej-dziala-ordo-iuris/0f1j2ln [dostęp: 29.03.2026].

Wodak, R. (2008). Dyskurs Populistyczny: Retoryka Wykluczenia a Gatunki Języka Pisanego. W: Duszak, A., Fairclough, N. (red.), *Krytyczna analiza dyskursu. Interdyscyplinarne podejście do komunikacji społecznej.* Kraków: Universitas.

Analizowane materiały – źródła

Patriarcha Cyryl nazwał uznanie małżeństw osób tej samej płci zwiastunem końca świata (21.07.2013) – Forbes Russia: https://www.forbes.ru/news/242452-patriarh-kirill-nazval-priznanie-odnopolyh-brakov-predvestiem-kontsa-sveta [dostęp 10.02.2025].

Spotkanie Putina z wolontariuszami Igrzysk Olimpijskich (17.01.2014) – Oficjalna strona internetowa prezydenta Rosji: http://kremlin.ru/events/president/news/20076 [dostęp 10.02.2025].

Duma Państwowa zaapelowała do Sbierbanku o zaprzestanie wydawania kart z tęczowym jednorożcem (11.07.2024) – PosrNews: https://postnews.ru/n/29490 [dostęp: 08.08.2025].

Constructing "Us" and "Them" in Russian Homophobic Discourse

Abstract

This article examines how homophobia is employed as a political instrument in Russia. It draws on a previously conducted qualitative and critically oriented discourse analysis based on selected categories of the Discourse-Historical Approach (DHA), used as sensitizing concepts. The article presents a concise synthesis of the findings of that analysis. The discussion focuses on three selected pieces of empirical material representing different stages in the development of homophobic politics in Russia. By examining statements produced at different points in this process, the article highlights the changing political functions of homophobic discourse. In conclusion, the author argues that Russian homophobia should not be approached solely as a distinct social phenomenon specific to the region, but rather as one component of a broader and complex global development described by Jacek Kochanowski as a wave of "new fascism."

Keywords: homophobic discourse, critical discourse analysis, new fascism, Russia.

Information related to publishing ethics:

Funding information: Not applicable
Conflict of Interests: None
Ethical considerations: The Author assures of no violation of publication ethics and takes full responsibility for the content of the publication
Declaration regarding the use of GAI tools: Not used